

Sorozatok szabálykönyve

Lassan valamennyien sorozatszakkénté válunk. Természetesen televíziósorozatok szakkénté. Már az sem okoz komoly gondot: honnan vegyük a jó és rossz példákat. Egyszerű a dolog: jó példát a külföldi tévésorozatok között találunk, rosszat meg ugyanilyen könnyen a saját termésű, hazai produkciók között.

Valóban, ha az Onedin család — különösen az első szériára — vagy a Kórház a városzselén című csehszlovák sorozatra emlékezünk, többnyire elfogadhatók, vagy éppen kellemesek az emlékeink. Aztán ha eszünkbe ötlük a 78-as körzet, még inkább a Daniél, jobbára bosszankodásainkat idézhetjük csak fel. S ha a Liszt életén nem is bosszankodunk, úgy tetszik, igazi örömmel sem tudott szolgálni.

A talán túlsó megállapítások után jöjjön egyszer a végre járnai: mitől nem jók ezek a magyar sorozatok? Azt is tisztázni kellene: van-e egyáltalán különbség a sorozatok látott tévéjátékai, tévéfilmek és az egyedi műalkotások között? Meggyőződésem szerint van különbség, és ezt a néző öntudatlanul érzékeli is, az alkotóművészeknek meg tudatosan számolni kellene ezekkel a különbségekkel.

Először azonban azt kell tisztázni, hogy sorozatból is legalább kétféle alaptípus létezik. Az egyik teljesen önálló epizódokból áll, egyetlen darabjának ismerete sem követeli meg egy előző, másik ismeretét. Sorozattá az azonos központi hős és az azonos dramaturgiai szerkezet teszi ezeket a filmeket. (Ilyen volt például a Kójak, a Colombo, a Petrocelli, általában a legtöbb krimi, amelynek azonos a detektív, ügyvéd, ügyész stb. hőse.) Az ilyen sorozatra az jellemző, hogy ez a központi hős mindig pontosan azonos tulajdonságokkal rendelkezik, azonos a szerepe, azonos a viselkedése. (Egyik hőse a zsarorias stb. után hozzá, elé kerül az ügy, kideríti, s a bűnt leleplezi.)

A vitatott magyar produkciók azonban nem ebbe a sorozati-

pusba tartoznak. Erre a másikra ugyanis az jellemző, hogy egy központi hős mellett nagyon népes tartsalaggal találkozunk, akik vele majdnem egyrangúak, helyenként a cselekmény szempontjából még a központi hős elé is kerülhetnek. Ami még lényegesebb: e sorozatfajta egyes darabjai között bizonyos időrendi összefüggések vannak, valamit a fejlődésen, átalakuláson kell keresztülmenniük a hősöknek. (Példaként gondoljunk a Kórház a város szelén fiatal sebészre, és a körzeti orvosként nyugdíjba vonuló főorvosra.)

A fejlődés, a változás akár meg is állhat időlegesen, visszajára is fordulhat egy-egy epizódban, bizonytalanságban is lehet tartani a nézőt, de valaminek történnie kell. Ezért a központi szereplőket, lehetőleg minden epizódban, valami új helyzetbe kell hozni, olyanba, amelyben még nem láttuk. Eppen ezért kell új, meg új helyzetbe hozni őket, hogy eddig ismeretlen tulajdonságaikra is fény derüljön. (Maradjunk megint a kórházi sorozat fiatal orvosnőjénél: egyszer beilleszkedési gondjait éljük át, mászor felismerései kapcsolatát egy férfival, harmadszor születő, később kiteljesedő, majd hamvadni látszó szerelmét, végül orvosbarátnőjéhez való viszonyának változásait.) Ez a módszer azzal az előnnyel is jár, hogy hitelesíti a figurát. Szinte körbejárható jelleme lesz tőle. Még akkor is, ha a valósághoz való viszonyában nem is olyan hiteles ez a figura. Ha úgy tetszik: az irodalmi megfogalmazás bizonyos hiányait is eltakarja ez a módszer, ha jól alkalmazták. És fordítva: az irodalmilag jól megformált figura is hihetetlen — vagy érdektelen — lehet, ha a sorozat a „hidegmelegbe mártott főhős” dramaturgiai módszerével nem él. (Jól példázta ezt az igazában nem sikerült Thomas Mann-ot adaptáló, mert végül is a képernyőn nem működött igazán. Emlékeink a Buddenbrook ház, jóllehet igazán nem lehet kétségünk az irodalmi megformáltság színvonalát illetően.)

Másrészt az új, meg új helyzetek, amelyek közül egy-egy epizódban az egyiknek be kell fejeződnie, és egy másiknak el kell kezdődnie, igen alkalmasak arra, hogy figyelmünket, érdeklődésünket ébren tartsák, várjuk a folytatást a következő epizódig. Mindehhez persze a sorozatnak nagyon szigorú időszabályait is be kell tartani függetlenül attól, hogy milyen hosszú egy-egy epizód: 25–30 vagy éppen 50 perc. Akármilyen is egy egység hossza, valahol az elején elengedhetetlen egy cselekménybeli fordulót, amit aztán hosszabb „lazítás” követhet. Valahol az időegység kétharmadában az eseményeknek le kell érni a csúcspontot, majd rövid, újabb lazítás után egy lezártan fordulattal kell befejezni az epizódot.

De hiszen mindez olyan, mint valamely receptkönyv. Hol marad a művészet kiszámíthatatlan egyedisége? Igen, ez valóban receptkönyv, méghozzá szigorú; ha nem a megfelelő időben kerül az egészbe, a só és a paprika, akkor még jó nyersanyagból is csak nehezen fogyasztható sorozatétel készíthető. Mert a sorozat valójában nem művészet, abban az értelemben legalábbis, ahogy Thomas Mann regénye, Eisenstein filmje, Shakespeare drámája, vagy akár olyan „egyedi” tévéremekmű, mint Fehér György III. Richárdja.

A sorozat olyan, mint az alkalmazott művészetek. Felhasználja a klasszikus művészetek eszközeit, de hasznossági funkciója, konkrét célja van — ha jó. Vagy ismeretet terjeszt, vagy hatásosan kikapcsol a hétköznapi élet gondjaiból, és ebben az értelemben szórakoztat, a legjobb esetben pedig mind a kettőt teszi egyszerre. Nem csekélység ez, egyáltalában nem szabad a sorozatok ilyen funkcióját lebecsülni. Jól kell csinálni a maga szabályai szerint. Eppen ebben különbözik az egyedi műalkotásoktól, amelyek, ha igazán azok: öntörvényűek, ezért megismételhetetlenek.

Nem ártana, ha a magyar sorozatok is ügyesebben használnák a sorozatoknak ezt a „szabálykönyvét”.

BERNÁTH LÁSZLÓ

Takács Tibor

Anyanyelv

szegedj nyelv, akár a szőlő, akár a körte, mint a méz, édesanyám szava parázsló, úgy kell mint földnek a vetés

csillagok a gyerekkoromból azok a pólyázó szavak, amelyek fogtak, átöleltek, hogy meg ne üsse magamat

hogy hiányoztok, de hiába, a csöndben mintha hallanám „édes gyerekköm hová möntél?” de többé nem szólít anyám

Beauvoir hetvenöt éves

„A természet túlsó falának tövében, a pamlag közepén, mint holmi anyacsászárói helyen, régi szépsége teljes fegyverzetében... De Beauvoir Simonka ül, és veti a betűt szorgos odaadással” — írta Illyés 1947-es Franciaországi változatok című pompás útikönyvében a nálunk akkor még ismeretlen, de hazájában már fölkapott és a szellemi életben jelentős szerepet játszó egyik legnagyobb élő francia írónőről. Az Új Magyar Lexikon 1959-es kötete ugyan még csupán két és fél sort szentelt neki, de a következő évben már megjelent az első magyarra fordított könyve (Amerikai útinapló), amelyet öt év leforgása alatt emlékiratainak három nagy sikerű kötetét követett, úgyhogy a hatvanas évek végén az írónő már az egyik legnépszerűbb nyugati szerző lett hazánkban, és e sikert jelentősen megszilárdította az 1966-ban megjelent Goncourt-díjas Mandarinok című regénye.

Önéletrajzi trilógiája érdekesen, tanulságosan és főleg őszintén számol be életútjáról, erkölcsi és szellemi fejlődéséről. Le-

nyűgöző egyéniség, okos és érző ember vonzó képe bontakozik ki a kötetekből, amelyek megmutatják, hogy „Simonka” nem valamilyen „mellékfigura” a nagy Sartre oldalán, hanem vele egyenrangú, szuverén alkotó, a filozófus eszme- és küzdőtársa, tehát nem utánzásról, hanem találkozásról, az irodalomban roppant szerencsés egymásrálésről van szó. Van persze, amiben Sartre ragyogóbb, amit ő tud jobban, de vannak olyan területek — főleg a művészet vagy a lélekismeret terén — ahol Beauvoir múlja felül élettársát. Írásai jobban szerkesztett, elevebb, népszerűbb olvasmányok: nála az egzisztencialista gondolati elemek oldottabbán és árnyaltabbán jelentkeznek, az ő esetében kevesebb a számítás, több az érzés és a szív. Míg Sartre némely műve — minden kiválósága ellenére — bölcséletének tehetséges illusztrációja, Beauvoir írásait általában a közvetlen élményszerűség jellemzi. Vonatkozik ez természetesen mindmáig legjelentősebb regényére, az említett, 1954-es Mandarinokra, mely távolról sem csak kulcsregény, mint ahogyan annak idején fogadták, mohón csemegézve-csámcsogva a szereplők kicsodamicsodaságán. Sőt még csak nem is dokumentum és korrajz, s nem is csupán az ellenállási mozgalomban összekovácsolódott, a felszabadulás után azonban széthulló, többé-kevésbé a munkásságtól, a társadalmi forradalommal rokonszenvező, de sok tekintetben habozó és ingatag „mandarinok”, azaz a néptől bizonyos mértékig elszakadt, ám a tömegek gondjaitól szabadulni nem tudó, a hatalom természetének nagy kérdésén kerdőz „tulkok” (ahogyan a magyar munkásmozgalomban valaha az értelmiségieket nevezték...) vívódásainak színes krónikája, hanem magasrendű művészi alkotás, amely mindig a magánélet érzékenységének, a személyiség árnyaltan egyéni problémáinak tükrében tárgyalja a társadalom és az ember égető kérdéseit.

Vajon megöregedett-e az öreg-ség nálunk idestova tíz éve megjelent és nagy sikert aratott szerzője? Öreg-e a hetvenöt éves „öregési szakértő”? Hát bizony, valljuk meg, már nem az a szépség, amelynek „tökéletes kicsiszlóságáról” beszélt Illyés 1947-ben, hanem fáradt arcú nagyaszonny. Sartre 1980-ban bekövetkezett halála roppant csapásként sújtott le rá (bele is betegedett...). Ám az az asszony, akiről egy francia kritikus Simone de Beauvoir avagy Az élet vállalása címmel írt 1966-ban könyvet, méghozzá olyant, amely ezzel a mondattal kezdődik: „Először is itt van az ő rendkívüli, könyörtelen vitalitása...”, mondom, ez az önnön és az egész emberiség boldogságát kitarító odaadással kereső írónő nem lehet igazán elaggott. S hogy valóban nem az, bizonyítja legújabb, 1981-ben megjelent vaszkos kötete (A búcsúszertartás), amely Sartre életének (és vele együtt természetesen a szerző életének) utolsó tíz évét mondja el a híven szerető és okosan bíráló életlét igézetes megjelentől erejével.

A. F.

B. L. E.

Tavalyi naptár
Szeged 1982-ben

Ismár harmadszor adunk közre olyan összeállítást, melyben vázlatosan összefoglaljuk az elköszönő év történetét. A mondatok végén zárójelben levő szám az események napját jelzi.

JANUÁR. Elhunyt Suki Béla kandidátus, filozófiatörténész (2.). Meghalt Berczeli A. Károly szegedi születésű író, költő, műfordító (4.). Az Északi városrészben megnyílt a Somogyi-könyvtár 14 000 kötetes fiókkönyvtára (5.). Prinz Gyula-emlékülést tartottak az egyetemen, és a tudósról neveztek el a természeti-földrajzi tanszék előadótermét (11.). Dürer metszeteiből nyílt kiállítás a múzeumban (16.). Vörös Csillag Érdemrendet kapott a Gera Sándor munkásöregesség (16.). Elhunyt Geréb György főiskolai tanár, a pszichológiai tudományok doktora (28.). Verdi Johanna című operájával nyugatnémet és holland turnéra utazott az opera (29.).

FEBRUÁR. Vajdasági történelmszülődség érkezett Szegedre (2.). A Tisza-szállóban háromnapos tanácskozás kezdődött a szomszédos szocialista országok mai irodalmáról (4.). Megkezdődött — és május derekáig tartott — a József Attila sugárút, Rózsa és Retek utcai csomópont átépítése (15.).

MÁRCIUS. A rókusai városrészben 264 négyzetméteres ideiglenes (barakk) ABC nyílt (1.). Átadták a Magyar Népköztársaság Zászlórendjét a 90 éves Koltay-Kastner Jenő egyetemi tanárnak (3.). A színház bemutat-

ta Urbán Ernő Uborkafa című szatiráját (5.). Elhunyt Bernáth Aurél festőművész, rövid ideig szegedi diák (13.). Önálló esttel búcsúzott közönségétől a Víg-színházhoz szerződött Kovács János színművész (22.). A színház bemutatta a Nabuccót (23.).

APRILIS. Fölvátták a 624. számú szakmunkásképző intézet Tolbuhin sugárúti új épületét (1.). Vinkler László-emlékkiállítás nyílt a Képtárban (3.). Kétévi átépítés után újra megkezdte munkáját a Petőfi művelődési ház (6.). Állandó Buday György-kiállítás nyílt a múzeumban (8.). Megkezdődött a televízió szegedi stúdiójának román nyelvű adása (29.). Fölvátták a XI. számú Autójavító Vág utcai új szervizét (29.). A hónap végén Juhász Gyula Tisza-parti szobrát arccal a folyó felé fordították.

MÁJUS. Megkezdődött a 22. csongrádi műszaki hónap (3.). Négyévi munka után befejeződött az OTP Széchenyi téri épületének a fölüjtása (4.). Az Akadémia rendes tagja lett Grassely Gyula, Leindler László és Petri Gábor, levelező tag lett Alföldi Lajos, Keszthelyi Lajos és Solyomosi Frigyes (7.). Szegeden volt Szőnyi Erzsébet Adáshiba című operájának az ősbemutatója (7.). MÁV-háziünnepséggel fejeződött be a Budapest—Szeged vasútvonal villamosítása (20.). A JATE

díszdoktora lett Viktor Vasziljevics Szerdjuk, Greguss Pál, Koch Sándor és Szabó Zoltán (27.).

JUNIUS. Az orvostudományi egyetem díszdoktora lett Harold L. Sheehan liverpooli professzor (9.). Magyar—finn barátsági hét kezdődött (11.). Vinkler László-emlékkiállítás nyílt a Magyar Nemzeti Galériában (15.). Elkészült az MHSZ Etelka sori autós tanpályája (30.).

JULIUS. Megnyílt Anna Margit képiállítás (7.). Megkezdődött a 19. pedagógiai (13.) és a 11. művelődéseméleti nyári egyetem (22.). Ezeremester bolt nyílt az Arany János utcában (13.). Szegedet bekapcsolták a nemzetközi telefontávhió hálózatba (16.). A hónap derekán befejeződött az Anna-kút környékének a rendezése; a Klauzál térről ide helyezték Csáky Tancoló leányka című szobrát (19.). A kempingben fölvátták a 40 szobás Napfény-szállót (19.). A szabadtéri színpada alatti folyosón fölvátták Hont Ferenc portréját és emléktábláját (23.).

AUGUSZTUS. Megnyílt a Tisza-parti Diszkont Áruház (11.). Az új igazgató, Nagy László beszédével kezdődött a színház évadnyitó társulati ülése (23.). Átadták a forgalomnak a harmadik körút egy 360 méteres szakaszát (26.).

SZEPTEMBER. Megkezdődött a Magyar Radiológusok Társaságának 11. kongresszusa (2.). Átadták a kicsinyeknek a hatyas-telepi új óvodát (13.). A Takács-kvartett és Kocsis Zoltán játszott a Tisza-szálló hangversenytermében (22.). Kongói pártmunkásküldöttség érkezett Szegedre (23.). A műjépgálya építésére ajánlották föl a szegediek a kommunista szombaton végzett munkájuk ellenértékét (25.).

OKTÓBER. Szegeden volt a műszaki és közgazdasági könyvnapok országos megnyitója (5.). Kiss Ferenc-emléktáblát avattak a Lenin körút 56. számú házon (15.). Megnyílt az 5. országos reklámkonferencia (16.). Szegeden vendégzerepelt a szabadkai népszínház (20.). Szerb nap volt a múzeumban (24.).

NOVEMBER. Fölvátták Rókus új iskoláját; az úttörőcsapat Czibula Antal nevére vette föl (3.). Megindult a forgalom a 6-os trolivonalon a Vidra utca és az Óthalmi út között (5.). Gulácsy-est volt a Bartók művelődési központban a 100. évét ünnepelt festő tiszteletére (27.).

DECEMBER. Egy kiérdemesült gőzmozdonyt helyeztek el a MÁV-igazgatóság kertjében (4.). Átadták az orvosegyetem 220 milliós költségű épült új kanzínházát és mosodáját (13.). Az első félszáz dorozsmai lakásban megkezdődött a gázfűtés. (15.). Szegeden vendégzerepelt az újvidéki balett (16., 17.). Fölvátták a vasutas sportpálya új létesítményeit, élükön a tornacsarnokkal (17.).